

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2021.1.1>

УДК 811.1612:81'37

Каріна БОРТУНкандидат філологічних наук, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»,
бульвар Академіка Вернадського, 16-В, Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0003-1223-347X

Karina BORTUN

PhD in Philology, International European University, Vernadskogo avenue, 16-B, Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0003-1223-347X

**ГРАМАТИЧНІ ТА ТРАНСПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ
ІМПЕРАТИВНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ У СФЕРІ
СПОСОБОВО-ТЕМПОРАЛЬНИХ ФОРМ****GRAMMATICAL AND TRANSPOSITIONAL FEATURES
OF IMPERATIVE EXPRESSIONS IN THE SPHERE
OF METHODOLOGICAL AND TEMPORAL FORMS**

Дієслівні форми способу, крім своєї первинної категорійної функції, у відповідних мовленнєвих контекстах можуть набувати вторинних функцій – способових та часових. Активнішими у транспозиційних переходах є імператив. Вони проникають у сферу інших способових та часових форм, нейтралізуючи свої значення спонукальності та звертальності й набуваючи значення інших форм. **Мета статті** – проаналізувати граматичні та транспозиційні особливості імперативних висловлень у сфері способово-темпоральних форм, визначити засоби реалізації контекстуального вияву інфінітивних варіацій імператива, розкрити функційні вияви дійсного способу за допомогою імперативних форм, указати на семантичні нашарування форм умовного способу в імперативних висловленнях. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань, як-от: 1) визначення граматичних і транспозиційних особливостей імперативних висловлень у сфері способово-темпоральних форм; 2) розкриття структурних і семантичних варіацій зазначених одиниць у сфері способово-темпоральних форм. **Наукова новизна.** У статті граматичні та транспозиційні особливості імператива – це фрагменти емотивно маркованої мовної картини світу з певними особливостями та функційно-граматичними засобами. Успішне використання цих форм визначено необхідністю реакції отримувача прескрипції на пропонувану дію, яку має виконати слухач. Це потрібно зробити, щоб привернути його увагу. У висновках зазначимо, що проаналізований ілюстративний матеріал дав змогу докладно викласти, обґрунтувати авторську концепцію щодо унаочнення механізму та шляхів трансформацій імператива з урахуванням способу та часової парадигми сучасної української мови, розкрити основні та допоміжні засоби імперативної транспозиції, адже фокус нашої уваги було спрямовано на описові та зіставленні конститuentів на рівні лексики та морфології, які належать до організації граматичних і транспозиційних особливостей імперативних висловлень у сфері способово-темпоральних форм. Подальше дослідження аналізованої проблеми може бути зосереджене на вивченні механізмів імперативних висловлень за допомогою синтаксичних засобів імператива в діловому та публіцистичному дискурсах різносистемних мов у зіставному аспекті.

Ключові слова: дієслівна форма, транспозиція, імператив, індикатив, кон'юктив, темпоральна парадигма.

Verbal forms of the method, in addition to their primary categorical function, in the appropriate speech contexts can acquire secondary functions – modal and temporal. The imperative is more active in transpositional transitions. They penetrate into the sphere of other modal and temporal forms, neutralizing their meanings of motivation and reversibility and acquiring the meaning of other forms. **The aim** of the article is to analyze variations of the imperative, to reveal the functional manifestations of the real way with the help of imperative forms, to indicate the semantic layers of the forms of the conditional way in imperative expressions. Realization of the set purpose provides the decision of a number of **problems**, such as: 1) definition of grammatical and transpositional features of imperative statements in the field of method-temporal forms; 2) disclosure of structural and semantic variations of these units in the field of methodological and temporal forms. **Scientific novelty.** In the article grammatical and transpositional features of the imperative are fragments of an emotionally marked linguistic picture of the world with certain features and functional-grammatical means. The successful use of these forms is determined by the need for the recipient of the prescription to respond to the proposed action to be performed by the listener. This must be done to attract his attention, to force. **In conclusion**, we note that the analyzed illustrative material allowed to present in detail, substantiate the author's concept of illustrating the mechanism and ways of transformation of the imperative, taking into account the method and temporal paradigm of the modern Ukrainian language, to reveal basic and auxiliary means of imperative transposition was aimed at describing and comparing constituents at the level of vocabulary and morphology, which belong to the organization of grammatical and transpositional features of imperative expressions in the field of methodological and temporal forms. To do this, we used statistical methods

to build a representative sample of the study, in particular quantitative calculations, which illustrates the numerical distribution of our grammatical and transpositional features of imperative statements. Further study of the analyzed problem may focus on studying the mechanisms of imperative expressions. means of imperative in business and journalistic discourses of different system languages in a comparative aspect.

Keywords: verbal form, transposition, imperative, indicative, conjunctiva, temporal paradigm.

Актуальність проблеми. Вербальне наповнення мовлення мовця, вираження його цілеспрямованої комунікативно-прагматичної дії залежить від принципів і правил мовленнєвої поведінки, прийнятих у суспільстві, тобто таких лінгвістичних засобів, які є зрозумілими для реципієнта інформації та спонукають його до прогнозованої дії через емоційний вплив і спонукування. Саме тому на сучасному етапі розвитку граматики своєї актуальності набули дослідження, у яких увагу було зацентровано на текстових, реченських трансформаціях.

Визначення мети дослідження. Мета статті – проаналізувати граматичні та транспозиційні особливості імперативних висловлень у сфері способово-темпоральних форм, визначити засоби реалізації контекстуального вияву інфінітивних варіацій імператива, розкрити функційні вияви дійсного способу за допомогою імперативних форм, указати на семантичні нашарування форм умовного способу в імперативних висловленнях. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань, як-от: 1) визначення граматичних і транспозиційних особливостей імперативних висловлень у сфері способово-темпоральних форм; 2) розкриття структурних і семантичних варіацій зазначених одиниць у сфері способово-темпоральних форм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Студіювання транспозиційних виявів актуалізовані нині у вітчизняних і закордонних лінгвістичних працях під час вивчення диференціації транспозиції В. Бабайцевої, А. Баудера, І. Вихованця, В. Гака, К. Городенської, М. Докуліла, А. Загнітка, О. Земської, О. Ісаченка, Н. Костусяк, О. Кубрякової, Є. Куриловича, В. Мигиріна, О. Падучевої, І. Піддубської, М. Плющ, О. Сікорської, Ю. Степанова, Л. Теньєра, Тихомирової, С. Шабат-Савки, Л. Шитик, М. Dumitru, Т. Daiber, Е. Postevaya тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті граматичні та транспозиційні особливості імператива – це фрагменти емотивно маркованої мовної картини світу з певними особливостями та функційно-граматичними засобами. Успішне використання цих форм визначено необхідністю реакції отримувача прескрипції на пропоновану дію, яку має виконати слухач. Це потрібно зробити, щоб привернути його увагу, змусити.

У статті для відбору та інвентаризації фактичного матеріалу за допомогою прийомів наскрізного виписування, систематизації і каталогізації було створено джерельну базу дослідження (1000 од.). Її формують імперативні одиниці, зафіксовані в публіцистиці останніх років («День», «Журналіст України», «Гордон», «Українська правда», «Дзеркало тижня», «Європейська правда», «Високий замок», «Експрес») й інтернет-виданнях («Український тиждень», Gazeta.ua, President.gov.ua).

Проаналізований ілюстративний матеріал дав змогу докладно викласти, обґрунтувати авторську концепцію щодо унаочнення механізму та шляхів трансформацій імператива з урахуванням способу та часової парадигми сучасної української мови, розкрити основні та допоміжні засоби імперативної транспозиції, адже фокус нашої уваги було спрямовано на описові та зіставленні конститuentів на рівні лексики та морфології, які належать до організації граматичних і транспозиційних особливостей імперативних висловлень у сфері способово-темпоральних форм. Для цього нами було використано статистичні методи для побудови репрезентативної вибірки дослідження, зокрема кількісних підрахунків, яка унаочнює чисельний розподіл виокремлених нами граматичних і транспозиційних особливостей імперативних висловлень.

Загалом механізм транспозиції можна описати так: «у всіх європейських літературних мовах з розвинутою стилістичною диференціацією деякі особові форми дієслова можуть вживатися не у власному смислі. Таке – переносне вживання граматичних форм, їхнє переміщення в невласливий їх прямому значенню контекст, називають *транспозицією*». [7, с. 10]. У поданій характеристиці транспозиції наголошено на зв'язковій транспозиції із конотацією, проте не розкрито, як саме формується цей невласний смисл [7, с. 10].

Безпосередньо опис механізму транспозиційного процесу складається з двох основних етапів: 1-й етап (механічний) та 2-й етап (якісних змін). На 1-му етапі граматична форма (транспоноване) потрапляє в нові, не властиві їй, контекстуальні умови. На 2-му – зафіксовано взаємодію граматичного значення форми та граматичного значення контексту, бо утворюється синтез іншої якості – граматичне зна-

чення комунікативної одиниці, яке охоплює й граматичне значення транспозита, тобто транспонованої форми. Граматичне значення форми й граматичне значення контексту взаємодіють внаслідок накладання їхніх семантичних полів. Як результат цього – зміни у смисловій структурі граматичного значення форми й виникнення супровідних конотацій. На цих засадах ґрунтується функціонування часової та способової дієслівної метафори [6, с. 6].

Попри те, що в нашій роботі ми зацентрували увагу на функційному розгляді та аналізові механізму транспозиційних особливостей імператива, водночас маємо подати метасеміотичний погляд на використання форм теперішнього часу для опису минулої чи майбутньої дії, який використовують для розкриття емоційної оцінки, щоб висловити емоційність і динамізм дії так, про яку говорить мовець, щоб вона розгорталася як у думках мовця, так і у процесі звернення до співрозмовника. У цьому випадку категорійні форми минулого та майбутнього часів виражаються чисто лексично або контекстно [8].

Відомо, що дієслівні форми способу, крім своєї первинної категорійної функції, у відповідних мовленнєвих контекстах можуть набувати вторинних функцій – способових та часових. Активними в транспозиційних переходах є форми імператива [5].

а) використання форм дійсного способу в імперативному значенні

Основним значенням форм дійсного способу є вираження реальності дії із погляду мовця. Однак форми дійсного способу нерідко можуть уживати й у переносному значенні. Одним із таких виявів дійсного способу є вираження волевияву мовця. У цій функції використовують форми всіх трьох часів: теперішнього, майбутнього та минулого.

У нашому матеріалі трапляються приклади, у яких використано спонування до дії, яке повинно бути виконане відразу після моменту мовлення або ж через певний час. Водночас часовий інтервал може бути експліцитно уточнено: *Заходь до врочистого залу, на найпочеснішому місці будеш сидіти. Це буде виставка автографів відомих письменників, артистів, співаків, — листівки і плакати, фотографії і прості листки з розчерками* (День. – 29.09.2017); *І раптом почув голос Юрія Луценка: «Сьогодні міністр внутрішніх справ Захарченко оголосив про продовження антитерористичних операцій в Україні. Сьогодні після вісімнадцятої години «Беркут» і внутрішні війська розпочнуть штурм Майдану. Якщо впаде Майдан, Янукович потопить у крові всю Україну, щоб*

перетворити всіх нас на рабів. Дорогі співвітчизники! Я стаю перед вами на коліна і закликаю, в першу чергу чоловіків: «Йдіть всі на Майдан! Станції метро «Палац Україна», «Площа Льва Толстого», «Театральна», «Хрещатик» і «Майдан Незалежності» зачинені і не працюють. Добирайтеся на Майдан іншими видами транспорту. Таксистки відвозитимуть вас туди безкоштовно. (Журналіст України. – № 2, 2015, с. 35).

Також фіксуємо використання форм майбутнього часу в значенні імператива репрезентують впевненість у виконанні дії: *Увечері 8 грудня повертався з Майдану додому і в підземному переході через бульвар Шевченка почув дзвінкий дівочий голос: «Йдіть подивіться! Ленін ось-ось впаде* (Журналіст України. – №2, 2015, с. 30). Імперативність може бути реалізована й формами дієслів 3-ої ос. майбутнього часу: *Вважаю, здобутий досвід дає нам право висловити власну думку щодо перспектив місцевої преси: якраз час відпустити у вільне плавання ті ЗМІ, які цього прагнуть. Переконані, вони не пропадуть, а навпаки оживуть* (Журналіст України. – № 4 (395), 2015 с. 8).

Розглядаючи форми майбутнього часу в значенні імператива, варто зазначити, що майбутній час дієслова вирізняється складністю семантичної структури, оскільки граматичне значення майбутності поєднує в собі семи реальності та ірреальності. Дії, оформлені цими формами з погляду мовця оцінюються також як ірреальні, пов'язані з оцінкою ситуації, в якій вони відбуваються, передають побажання, наказ, вказують на сумнів мовця щодо їх виконання тощо. Зокрема відбувається взаємодія граматичних категорій часу та способу, темпоральних значень дієслова та модальної семантики [6, с. 5].

Речення з дієсловами у формі теперішнього та майбутнього часу в імперативному значенні можуть бути синтаксичними синонімами, тому у висловленнях можлива їхня взаємозаміна, напр.: *Вибудуймо повноцінне суспільство, забезпечуймо економічну свободу, вироцуймо* раціонального *hoto eсопотісис, створюймо* умови для його реалізації та самоусвідомлення, а потім уже *досліджуймо*, що вийшло. А тим часом *навчімося* відрізнати брехню від недосконалості вимірювань. Ну й взагалі від недосконалості світу (Український тиждень. – № 45 (417) 13-19.11.2015, с. 19). Отже, транспонування вербалізує постійність динамічного розгортання дії [2].

Варто зазначити, що актуалізаторами імперативного значення можуть бути запитання,

що містять прохання як супровідне вираження семантики спонукання. Такі структури характеризують як питально-спонукальні: – *Проблема в тому, що туристи приходять і багато сміються. Там побачите... Хлопці, ви ж сміття із собою **заберете?*** (<https://m.tyzhden.ua/column/230041>)

Питальні висловлювання, які також посилюють спілкування як з позитивними, так і з негативними емоціями, вважаються досить продуктивними для транспонування, що дозволяє цим конструкція переходити в прагматичну сферу непрямих імперативних дій [9].

Займенниковий підмет функціює як факультативний елемент спонукальних речень, напр.: *Підписавши перепустку, крижаним тоном сказав: – **Можеш йти**, поки нікого немає* (День. – 14.07.2016), тоді як у вживанні аналізованих форм у розповідних реченнях займенниковий підмет стає обов'язковим елементом: *Рудницький мовчки погодився. Справді, у Тернополі він був кумиром, легендою. Його поява на трибунах місцевого стадіону викликала пожвавлення навіть після завершення кар'єри. «Рудік, **іди покажи**, як треба бити штрафні», – казали Віталієві люди під час матчів, на які той приходив у статусі глядача* (<http://tyzhden.ua/Society/187723>).

Формальною ознакою імперативного вживання форм минулого часу дійсного способу є відсутність займенникових підметів і спонукальної інтонації: пор. *Пишли; Поїхали; Рушили; Взяли* тощо, напр.: *Як тільки почули про відступ німців, батько скомандував: «**Поїхали** додому!» Верталися без грошей і речей. Голодували. Інколи в селах вдавалося знайти лушпиння з картоплі. Порожні шлунок раділи й цьому. Коли добралися до Києва, всіх поклали у Жовтневий госпіталь – із черевним тифом. Нам виділили окрему кімнату, на дверях повісили табличку «Палата Чапкісів»* (<https://gazeta.ua/articles/people-and-things-journal/stalin-posadiv-na-kolina-podaruvav-naruchnij-godnik-foto-z-nim-mama-spalila-koli-do-vladiprijshov-hruschov-a-godinnik-viminyali-na-penicilin/787051>).

б) використання форм умовного способу для вираження семантики імперативності

Для мовознавста зафіксовані факти функціонування форм умовного способу для реалізації імперативної семантики. Цьому сприяє можливість вираження умовним способом значення бажаності, оскільки значення бажання та спонукання дуже близькі: спонукання являє собою актуалізацію бажання, напр.: *Ти б краще сказав [=скажи – К.Б.]*,

коли віддаси державі Межигір'я! (Українська правда. – 12.06.2017); *Я просив би звертатися [= прошу звернися – К.Б.] до мене на Ви* (Гордон. – 01.12.2017).

Оскільки умовний спосіб може мати значення бажаності, то на спонукання нашаровується додаткова семантика прохання або пропозиції:

– *Повторили б своє запитання!*

– *Я не можу ... – сухо відповіла ведуча* (Гордон. – 02.11.2017).

Форми умовного способу функціують не тільки в значенні спонукання, але й заборони. У таких випадках зазвичай функціують дієслова НДВ (недоконаний вид – К.Б.), напр.: *«Ви б мовчали про ці досягнення», – перебив його Полярков* (Гордон – 09.01.2018). Зафіксовано випадки, коли в імперативній функції вжито синонімічні конструкції «інфінітив + б»: *«То ж, можливо, позбавляючись радянської минушини в багатьох сферах суспільного життя, **варто було б** і журнал **викинути** на смітник історії? Давайте не поспішати з відповіддю, якою б вона не була.»* (Журналіст України. – № 1, 2015, с. 3).

Речення, присудок яких виражений формою умовного способу, реалізовано звернення мовця до співрозмовника, набувають значення поради, прохання, напр.: *Останні 15 років викладаю в «Кінофабриці Рутгера Гауера». **Хотів би**, щоб і мені хтось сказав: давай навчу тебе дечому, покажу, у чому тут фокус* (<https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/quottretya-svitova-vijna-dlya-menece-ne-soldati-i-pushki-a-narkotikiquot-rutgergauer/334635>).

У цьому реченні репрезентовано значення ввічливого та навіть боязкого прохання.

Отже, значення поради, пропозиції підтримуване контекстом та лексемами *просити, порадити, радити* тощо.

Варто відзначити, що найвужчим спектром транспозиційних уживань є кон'юнктив (умовний спосіб), який може функціювати зі значеннями імператива й індикатива. Однією з причин мало розвиненої периферії форм кон'юнктива є те, що в усіх стилях мовлення частота вживання форм умовного способу досить низька (зокрема й у публіцистичному). У межах вираження імперативної семантики, взаємодіючи з іншими засобами – контекстом та інтонацією, кон'юнктив вирізняється можливістю оформлювати різні типи мовленнєвих актів: поради, прохання, наказу, вимоги, застереження тощо [6, с. 9].

в) *Інфінітивні варіації як виразники імперативності* досить поширене явище в сучасній українській мові. Проте в публіцистичних текстах трапляються цікаві й специфічні

вияви контекстуального вияву інфінітива для реалізації семантики спонукання [1]. Найчастіше інфінітивом виражені команди, пов'язані з дією, що відбувається або неодмінно (з ініціативи мовця) має бути здійснена відразу після моменту мовлення: *Єдиний наказ, який протягом місяця почули українські війська на півострові від київської влади, був такий: «Стояти і не провокувати!»* (Український тиждень. – № 10 (382) 13-19.03.2015, с. 17); *Арсеній Яценюк ефектно запропонував: «Розпустити Конституційний суд»* (Дзеркало тижня. – 16.06.2017).

Значення категоричного наказу, заборони, вираженого інфінітивом, може бути ускладнене семантикою повинності, необхідності: *Події в Мукачеві змусили президента Порошенка скликати Військовий кабінет при РНБО, де було прийнято постанову: «Роззброїти [необхідно роззброїти] незаконні формування»* (Газета по-українська. – 26.07.2013); *Влада має діяти за спільним підходом у контексті єдиної стратегії, що спрямована на реформи, відкритість, антикорупцію. І всі ці речі вона повинна показувати людям на конкретних прикладах* (Журналіст України. – №1, 2015, с. 6); *В. Г. Кремінь наголосив: «Найголовніше завдання забезпечення освіти педагогічними і науково-педагогічними працівниками – підняти їх соціальний статус, заробітну плату до рівня, не нижче середнього по країні. Фахова підготовка освітян має бути істотно вдосконалена і синхронізована з модернізацією освіти»* (Українська правда. – 23.08.2016).

Виконавець дії в інфінітивних [зі значенням імперативності] реченнях може бути факультативно позначений іменником або займенником у давальному відмінку за необхідності конкретизації адресата: *Посол України в США Валерій Чалий звернувся до всіх губернаторів у Сполучених Штатах із таким проханням: «Губернаторам визнати Голодомор 1932–1933 років в Україні геноцидом проти українського народу* (Європейська правда. – 02.12.2017).

Отже, інфінітивним конструкціям з імперативним значенням притаманна експресивність, зумовленою певною мовною ситуацією, напр.: *Аналізуємо для того, щоб зараз уникнути подібного самим. Вивчити, засвоїти і не повторити – от що зараз головне. Медики дуже наполегливо радять холодний душ як дієвий профілактичний засіб. А для політиків вельми корисним є холодний душ історії»* (<http://www.president.gov.ua/news/zaliznichni-koliyi-slid-pidprivati-na-teritoriyi-voroga-ne-v-40438>).

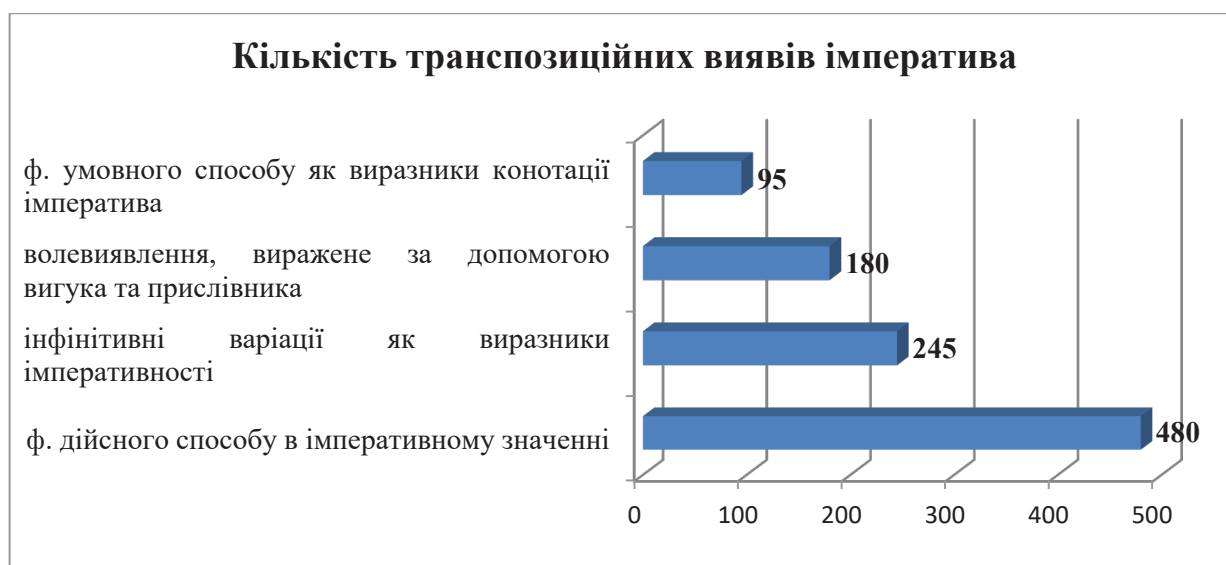
Значення імперативності в наведених прикладах ускладнене відтінками заборони або повинності.

Зазначимо, що семантику спонукання, реалізовану інфінітивом, актуалізує особлива спонукальна інтонація й контекст, увиразнюючи модальні відтінки спонукання, які сприяють експлікації функцію впливу на слухача. Особливої експресії семантика спонукання набуває в питальних реченнях.

г) У сучасній українській мові волевиявлення мовця, виражене за допомогою прислівника, фіксуємо в текстах із прямою мовою зазвичай у словах автора. Проте імперативна семантика може бути репрезентована прислівником і в певній мовленнєвій ситуації. Зокрема фіксуємо граматичні елементи вираження спонукальної модальності, імперативні відтінки якої виражено вигуками. На письмі така модальність позначувана знаком оклику, в усному мовленні [3] – інтонацією. Напр.: *Вгору! Сюди! Тихо! Швидше! Обережніше!* В українській публіцистиці прислівники виражають значення імперативності зазвичай у структурах із прямою мовою: – *Ану, сюди!* – *Олександр тикнув пальцем на співрозмовника* (Високий замок. – 09.2015); *Маю надію, що дійду до своєї вершини не один. А разом з тими, хто живий душею і ще здатний, як наполегливий альпініст, підніматися в гору...Avanti! Вперед!* (Журналіст України» – №3 (394), 2015, с.16). *Тухише в залі!* – *ще раз намагається заспокоїти депутатів спікер Верховної Ради* (Високий замок. – 13.06.2017). У наведених прикладах прислівники із просторовою семантикою, виконуючи функцію обставин, є показниками імплікативних дієслів руху: ідея переміщення (точніше – каузація руху) зрозуміла з контексту, але немає дієслів, що формалізують у семантичній структурі речення ідею переміщення, напр.: *Британіє, праворуч! [йдіть направо – К.Б.]* (заголовок) (<https://m.tyzhden.ua/magazine/705>).

Імперативне значення може бути виражене й так званими спонукальними вигуками, або вигуками волевияву. Це своєрідна група «вигукових імперативів», напр.: *Геть!; Гайда!; Цить!; Годі!; Марш!; Тсс!; Стоп!; Цабе!; Брись!; Вйо!* і под. та ін. (*Геть звідси!* тощо). Вигуки зі значенням волевияву зазвичай реалізують різні команди та заклики, звернені до людей і тварин. Більшість із них є професійними та вживані в мовленні військових, мисливців, моряків, будівельників, дресировальників: *фу, фас, анкор, апорт, майна, віра, полундра*. [3, с. 8].

В українській публіцистиці фіксуємо імперативи, виражені словами-вигуками,

Діаграма 1. Граматичні та транспозиційні особливості імперативних висловлень у сфері способово-темпоральних форм у контексті сугестії

напр.: *Головне, коли до діла після виборів дійде, – команди виконуй: «Фас, сидіти, принеси капці»* (Дзеркало тижня. – 16.06.2017); – *Гайда, покажемо їм кузькіну мати* (Дзеркало тижня. – 16.06.2017); *Якби я вірив обіцянкам влади, то був би голодний. З нашими зарплатами можна хіба вижити. Але не жити. А для нормального життя ось яка схема: віза – і гайда до Європи!* (Експрес. – №92 (8979)1-8.12.2016, с. 11).

Підсумовуючи, маємо зазначити, що вживання вигуків у спонукальній функції є стилістичним маркером, ознакою розмовного мовлення.

Дослідження граматичних та транспозиційних особливостей у сфері способово-темпоральних форм як реалізація імперативності відображені в діаграмі 1, яка унаочнює кількісний розподіл виокремлених нами трансформацій із семантикою імператива. Загальна кількість виявлених імперативних висловлень – 1000 од. Як засвідчують наведені в діаграмі 1 результати, найчастотнішим засобом реалізації сугестії імператива є використання форм дійсного способу в імперативному зна-

ченні – 480 од., а найменш уживаними є приклади вживання форм умовного способу як виразників конотації імператива – 95 од.

Висновки і пропозиції. Отже, граматичні та транспозиційні особливості імператива в сфері способово-темпоральних форм спричиняють появу експресивних відтінків і смислових конотацій, які реалізують функційну природу імператива.

Транспозиційне функціонування імператива тісно пов'язане з ситуацією спілкування. Висловлення з транспонованими формами імператива позначені більшим або меншим виявом суб'єктивної модальності, оцінного ставлення мовця до певної події, ситуації, слів співрозмовника тощо. Ці особливості є засобом реалізації спонукування, що надає йому емоційно-інформаційного динамізму, експресивності в мовленні мовця.

Подальше дослідження аналізованої проблеми може бути зосереджене на вивченні механізмів імперативних висловлень за допомогою синтаксичних засобів імператива в діловому та публіцистичному дискурсах різносистемних мов у зіставному аспекті.

Література:

1. Бортун К.О. Структурно-семантичні типи та функції імперативних висловлень у публіцистичному і офіційно-діловому стилях : дис. канд. філол. Наук : 10.02.01. Черкаси, 2019. с. 90.
2. Бугайова О.І. Соціальна реклама: лексика, граматики, стилістика : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. Наук : 10.02.01. Луцьк, 2019. с. 191.
3. Вінтонів М., Бортун К. Структурно-семантичні типи та функції імперативних висловлень у публіцистичному й офіційно-діловому стилях. Київ, 2020. с. 68.
4. Вінтонів Т.М., Бортун К.О. Лексичні засоби вираження спонукальної модальності в сучасній українській мові. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 5. Т.1. Ужгород. 2018. с. 8.

5. Вихованець І.Р. Транспозиція. *Українська мова: Енциклопедія* / Редкол.: Русанівський В.М. та ін. Київ, 2004. с. 263.
6. Піддубська І.В. Модальна і темпоральна транспозиція дієслівних форм: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк. 2001. с. 5–6.
7. Исаченко А.В. К вопросу об императиве в русском языке. *Русский язык в школе*. 1957. с. 10.
8. Dumitru M. Linguistic phenomena of polysemy, synonymy, homonymy, redundancy and transposition of verbal categorial and grammatical forms. [v:] *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*. 2008. nr. 6(16). pp. 107.
9. Postevaya E. Dialogical text interactional analysis: indirect speech acts and their functioning. *Гуманитарные и социальные науки*. 2016. № 6. Pp. 128.

References:

1. Bortun, K.O. *Strukturno-semantychni typy ta funktsiyi imperatyvnykh vysloven' u publitsystychnomu i ofitsiyno-dilovomu stylyakh*: dys. kand. filol. nauk: 10.02.01. Cherkasy, 2019. s. 90.
2. Buhayova, O.І. *Sotsial'na reklama: leksyka, hramatyka, stylistyka*: dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: 10.02.01. Luts'k, 2019. s. 191.
3. Vykhoanets', I.R. *Transpozytsiya* [v:] *Ukrayins'ka mova: Entsyklopediya/ Redkol.: Rusanivs'kyy V. M. ta in. Kyiv, 2004. s. 263.*
4. Vintoniv, M., Bortun, K. *Strukturno-semantychni typy ta funktsiyi imperatyvnykh vysloven' u publitsystychnomu y ofitsiyno-dilovomu stylyakh*. Kyiv, 2020. s. 68.
5. Vintoniv, T.M., Bortun, K.O. *Leksychni zasoby vyrazhennya sponukal'noyi modal'nosti v suchasniy ukrayins'kiy movi*. [v:] *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*. Vyp. 5. T.1. Uzhhorod. 2018. s. 8.
6. Isačenko, A.V. *K voprosu ob imperative v russkom ōzyke*. [v:] *Russkij ōzyk v škole*. 1957. s. 10.
7. Pidub's'ka, I.V. *Modal'na i temporal'na transpoziciā dieslivnih form*: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenā kand. filol. nauk: 10.02.01. Donec'k. 2001. s. 5–6, 9.
8. Dumitru, M. Linguistic phenomena of polysemy, synonymy, homonymy, redundancy and transposition of verbal categorial and grammatical forms. [v:] *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*. 2008. nr. 6(16). pp. 107.
9. Postevaya, E. Dialogical text interactional analysis: indirect speech acts and their functioning. [v:] *Gumanitarnye i social'nye nauki*. 2016. № 6. Pp. 128.